

Inspiration til skoleledelsens arbejde med at fremme demokratisk dannelse og dialog

Undervisning i emner, som kan opleves kontroversielle

September 2026

realize

Indledning

Det skal være muligt at undervise i alle emner på uddannelsesinstitutioner i Danmark. Samtidig erfarer man på mange skoler, at nogle emner i bestemte sammenhænge opleves som kontroversielle. Inspirationsfolderen handler om netop dette og retter sig mod ledere i grundskoler og på ungdomsuddannelser. Publikationen skal give inspiration til skoler i forhold til at arbejde forebyggende og have den rette kapacitet til at kunne håndtere de udfordringer, som kan opstå, når skolerne underviser i emner, som kan opleves kontroversielle.

En vigtig opgave for skolerne

Nogle emner kan opleves som kontroversielle og give anledning til konflikter og uforudsete forløb. Netop derfor er det vigtigt for skolerne at kunne håndtere dem. Det er en del af skolernes opgave med demokratisk dannelse og medborgerskab. Det følger også af formålsparagrafferne for både grundskolen og ungdomsuddannelser.

Kontroversielle emner kan defineres som:

Emner, der vækker stærke følelser og skaber uenighed i lokalmiljøer og samfund. Kontroversielle emner rummer store konflikter om værdier og interesser, og der er ofte uenighed om de bagvedliggende, faktiske omstændigheder. De er ofte komplekse uden nogen nemme løsninger og svar. De vækker stærke følelser og skaber eller forstærker ofte splittelser mellem folk, der kan føre til mistænksomhed og mistillid.

(European Council, 2015, her i VIVEs oversættelse fra 2025)

Undervisning i emner, der kan opleves som kontroversielle, kan give børn og unge et mere nuanceret syn på svære spørgsmål og modvirke polarisering.

En ny undersøgelse foretaget af Realize for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet og Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme viser, at lærere og elever finder det vigtigt at kunne arbejde med emner, der kan opleves som kontroversielle.

Undersøgelsen er foretaget på ni grundskoler og ungdomsuddannelser i form af godt 80 interviews og har særligt fokus på gode måder at håndtere Israel-Palæstina-konflikten på i skolesammenhæng. Men lærere og elever har de samme ønsker i forhold til andre emner, der kan opleves som kontroversielle: Det er en vigtig del af skolens opgave.

Eleverne efterspørger en lærer til at facilitere, når bølgerne går højt. Fordi det ellers kan være svært at få den gode, åbne dialog, når man er uenig – eller når alle er enige, og enigheden står i vejen for at forstå nuancerne.

VIVE har i 2025 spurgt godt 700 lærere om deres erfaringer med kontroversielle emner. Knap en fjerdedel har på et tidspunkt i deres karriere undladt at undervise i et emne, fordi det var kontroversielt. Så det er centralt, at skolerne både forebygger og kan håndtere de udfordringer, som kan opstå i forbindelse med potentielt kontroversielle emner.

Viden fra praksis

Undersøgelsen af erfaringer med håndtering af udfordringer i relation til Israel-Palæstina-konflikten viser, at skoleledelsen kan gøre en vigtig forskel. For skolen. For lærerne. Og dermed også for elevernes trivsel og læring. Det handler både om kapacitet, kultur og værdier. Lederne fortæller i undersøgelsen, hvordan de arbejder bredt for at skabe gode rammer på skolerne.

De har gode erfaringer, og de kan se, at skoleledelsen kan gøre en stor forskel. En vigtig pointe fra skolelederne er desuden, at deres erfaringer kan anvendes på tværs af kontroversielle emner. For redskaberne og tiltagene er de samme.

Start evt. med at få et overblik over konklusionerne fra undersøgelsen i figuren nedenfor, som opsummerer de væsentligste pointer fra undersøgelsen. Find derefter yderligere inspiration i folderen eller rapporten.

Læs mere i denne folder om:

- Det kræver aktiv ledelse
- Tydelige værdier kan gøre en forskel
- Dialogkulturen er omdrejningspunktet
- Kapacitetsopbygning
- Lederen som sidste instans.

Ledelsesmæssig understøttelse	Indhold	Værdi for lærerne
Værdier og retningslinjer	• Tydeliggørelse af ønsket og acceptabel adfærd • Fælles fundament • Plakater • Foldere • Udsmykning.	• Fælles for forståelse er deeskalering i sig selv • Skaber tydelige forventninger • Let adgang til autoritativ ramme.
Uenigheds-fællesskaber	• Middel mod polarisering • Plads til faglig drøftelse på trods af uenighed • Man kan tro og mene, hvad man vil – men ikke have en ekskluderende praksis eller påvirke fællesskabet negativt • Kan kræve træning i dialogiske værktøjer.	• Tydeligt målbillede for eleverne, som er et spejl af den demokratiske dialog • Styrker elevernes dialogiske kompetencer • Fællesskabsfunderet argument mod polariserende praksis.
Organisatoriske tiltag	• Teamsamarbejde og arbejdsfællesskab • Kompetenceudvikling og træning • Sparring med lærerne • Kontroversielle emner sættes på dagsordenen.	• Støtte fra ledelse og kolleger – man er ikke alene • Stærkere fundament til at håndtere udfordringer med kontroversielle emner • Konkret og målrettet støtte til egen udvikling • Fælles fagligt ståsted i lærerkollegiet.
Ledelsen er sidste instans	• Ledelsen udviser tillid til lærernes dømmekraft • Ledelsen er bagstopper ved svære sager og en aktiv medspiller i forældresamarbejdet.	• Tryghed – ledelsen har den enkeltes ryg • Mulighed for at vurdere, hvilke svære dialoger man gerne vil have hjælp til.
Fælles arrangementer	• Behandling af aktuelle emner • Mulighed for at eksponere elever for forskellige perspektiver • Igangsætning af arbejde med aktuelle eller på anden vis vigtige emner.	• Alle hører det samme • Igangsætning, som man ikke kan tage individuelt med tilbage i klassen • Kan være træning af dialogiske kompetencer • Vigtigt værdimæssigt signal.

Det kræver aktiv ledelse

De fleste lærere finder gode svar i klassen, når et potentielt kontroversielt emne viser sig at være udfordrende. Mange lærere ser det komme og er godt forberedt. Men nogle gange går det anderledes. Det er svært at forudsige, for det afhænger af emnet, klassen og relationerne. Her kan skoleledelsen gøre en forskel ved at arbejde med skolens og lærernes kapacitet og beredskab i forhold til det potentielt kontroversielle.

Flere emner bliver kontroversielle

Både ledere og lærere oplever, at flere emner i dag kan opleves som kontroversielle end før. Flere emner fører til uenighed og konflikt. Nogle bliver genstand for polarisering, hvor dialogen har trange kår. Den demokratiske dialog er en vigtig opgave i skolen.

Eleverne ønsker facilitering af dialog

Eleverne vil gerne både blive klogere på de kontroversielle emner og lære at være i en demokratisk og åben dialog. De oplever, at det kan være svært. Nogle gange går bølgerne højt. Andre gange opstår der tavshed. Eleverne tør ikke sige noget, fordi de er bange for at blive dømt. Det er vigtigt med en lærer, som kan facilitere dialogen.

Mange lærere tager opgaven på sig

Mange lærere tager opgaven på sig. De ser det som en del af den almene dannelse, at eleverne trænes i kritisk refleksion og en åben og undersøgende tilgang til verden og hinanden. De ved, at børn og unges personlige og følelsesmæssige udvikling påvirkes positivt af, at de beskæftiger sig med kontroversielle emner. At det hjælper dem med at forstå deres følelser og opnå klarhed om egne værdier. Enkelte lærere holder igen. Nogle tager hensyn til enkelte elever. Andre er bekymrede for, hvor dialogen fører hen, og om de kan håndtere konflikten. Det er en udfordring.

Skoleledelsens rolle

Undersøgelsen af de gode erfaringer med Israel-Palæstina-konflikten viser, at skolen kan være en hjælpsom ramme for lærere og elever, når de sammen arbejder med et emne, der kan opleves kontroversielt. Det handler om tydelighed. Skoleledelsen gør en forskel ved tydeligt at vise over for både elever og lærere, at kontroversielle emner og uenigheder skal kunne håndteres. Det handler også om kultur og en fælles tilgang. Det er ikke nok at sige "det skal vi kunne håndtere".

Skoleledelsen kan med fordel vise, at det er et fælles anliggende med fokus på træning, værktøjer, didaktiske greb og på fælles, faglig refleksion, som kan bidrage til en fælles dialogkultur, hvor alle overordnet føler sig klar til at tage udfordringen på sig. Det handler også om trivsel for medarbejderne på skolen.

Inspiration til det videre arbejde i skolerne

Formålet med folderen er at inspirere til, hvordan man som skoleledelse kan skabe en god kultur for og en fælles tilgang til, hvordan lærerne understøttes i deres håndtering af kontroversielle emner. Og dermed løfte skolens kapacitet og beredskab i forhold til kontroversielle emner. Flere skoleledere kalder det at arbejde for et uenighedsfællesskab.

Tydelighed

Kultur

Fælles tilgang

Tydelige værdier kan gøre en forskel

Værdier understøtter arbejdet i situationer, hvor der ikke findes entydige svar. Ved at arbejde med værdier kan man træne eleverne i fortolkning og give dem blik for nuancer. Værdier er ikke regler, som beskriver entydigt og klart, hvad man skal gøre og ikke skal gøre.

Værdier i praksis

Værdier sætter retningen for skolens kultur og de prioriteringer, der træffes i hverdagen. Værdier handler ofte om den kultur, man gerne vil have – og det fællesskab, som skal være på skolen. Værdier kan fx udtrykkes ved:

- Et værdigrundlag for skolen
- Et sæt klasserumsværdier

Værdier kan fungere som et pejlemærke; noget, man stiler efter og holder sig for øje.

De kan også fungere som en fælles fortolkningsramme, hvor man sammen kan undersøge, hvad der sker, når forskellige værdier "støder sammen".

Eksempler på værdier

Der er mange eksempler. Én skole har fx som værdi: "Sammen skaber vi et trygt klasserum". Skolen har udmøntet det i yderligere tre principper, og for hvert princip er formuleret nogle forventninger. Det handler fx om "en respektfuld tone" og at "tale pænt og venligt, især hvis I er uenige med nogen".

Andre eksempler på værdier er fællesskab, inklusion, ligeværd, klassen som et frit rum, nysgerrighed og nytænkning.

Godt i gang med værdier

Værdier kan udvikles sammen med lærere og elever. På én skole var man i en periode udfordret af, at nogle elever med afsæt i personlige værdier ikke ønskede at deltage i bestemte undervisningsaktiviteter. Skolen nedsatte derfor et elevkulturudvalg med elevdeltagelse. Udvalget udviklede med afsæt i gymnasielovens formålsparagraf en række værdisætninger. De siger overordnet, at der ikke er noget, som står over uddannelse og demokrati. Værdisætningerne hænger på skolen – og bliver introduceret til alle nye elever.

Værdier er meget principielle. De tager ikke stilling til alt, og det skal de ikke. Men når der opstår spørgsmål eller konflikter, kan de bruges til at afveje forskellige hensyn. Værdierne er på den måde en illustration af, hvordan beslutninger træffes i et demokrati.

Gevinster

Værdier kan gøres synlige i skolens hverdag og fungere som et fælles referencepunkt.

Hvis værdier anvendes aktivt, kan de være deeskalerende i sig selv, fordi alle over tid får en fælles forståelse og forventninger. Samtidig giver værdier en let adgang til en autoritativ ramme, så den enkelte lærer ikke skal forklare og forsvare en beslutning fra bunden hver eneste gang.

Dialogkulturen er omdrejningspunktet

Skolen er på mange måde et spejl af samfundet. Det gælder også i den demokratiske dialog, hvor holdninger brydes med afsæt i gensidig respekt, ligeværd og åndsfrihed. På flere skoler har skoleledelsen taget aktivt fat om at definere, hvad de forstår ved dialogkultur som en del af demokratisk dannelse.

Uenighedsfællesskaber

Skoleledelsen på flere skoler i undersøgelsen er gået et skridt videre end arbejdet med værdier og har sammen med lærere og elever stillet skarpt på "uenighedsfællesskaber" som en kilde til læring.

Uenighedsfællesskaber kan defineres som:

Et fællesskab, hvor man kan tro og mene, hvad man har lyst til; hvor man giver sig selv og andre lov til at være uenige; og hvor man kan tale fagligt om emner, uden at lade sig styre af sine holdninger eller følelser. Det betyder, at uenighed og holdningsforskelle ikke bliver praktiseret eller manifesterer sig på en måde, som er ekskluderende eller påvirker fællesskabet negativt. Derved kan skolen være et frirum for eleverne, hvor man kan sameksistere både i og uden for undervisningen.

Uenighedsfællesskabet har en dialogkultur, hvor uenighed ikke udvikler sig til os mod dem. I uenighedsfællesskabet lytter man til hinanden, samtidig med at man også har som mål at give en stemme til den store gruppe, som Brandsma kalder den stille midte: de personer, som gerne vil forstå og nuancere, før de selv tager stilling.

Brandsma anbefaler at styrke midten og undgå at gå ind i kampen mellem "polerne". Det kan modvirke, at såkaldte pushers kan sætte dagsordenen og trække hver deres gruppe af følgere med i en stigende polarisering.

Uenighed, polarisering og den stille midte

Fundamentet er uenighed. Den skal ikke pakkes væk; der skal ikke lægges låg på. Den skal håndteres konstruktivt, så skolen rummer uenighed, uden at det fører til polarisering, hvor man holder op med at lytte til hinanden. Eleverne skal lære at kunne være uenige.

En af skolerne i undersøgelsen har taget udgangspunkt i den hollandske forsker Bart Brandsma, som viser, hvordan polarisering driver samfundet fremad og er en nødvendighed for udvikling, men også kan skabe overdreven splittelse. Ikke mindst hjulpet godt på vej af sociale medier og algoritmer, som med vilje fodrer en "os mod dem-tænkning".

Dialogiske kompetencer

Undersøgelsen af Israel-Palæstina-konflikten viser, at undervisning i emner, som opleves kontroversielle med fordel kan tage afsæt i særlige dialogiske kompetencer, som ikke alle lærere har lige meget træning i. På én skole har man først trænet en gruppe lærere. De har dernæst trænet elevernes dialogiske kompetencer gennem brug af didaktiske greb som dialogcirkler og argumentationsteknik.

Uenighedsfællesskaber skal vedligeholdes

Uenighedsfællesskaber er ikke bare noget, man tilvælger. De tager tid at udvikle og skal vedligeholdes. Begge dele kræver en aktiv skoleledelse. Gevinsten er til gengæld tydelig: Man får en dialogkultur, som er et spejl af den demokratiske virkelighed uden for skolen, som eleverne gerne skal blive klar til.

Kapacitetsopbygning

Skolelederne har i praksis grebet deres arbejde med både værdier og de dialogiske rum an som organisatoriske forandringsopgaver. At arbejde med skolens kapacitet og beredskab til at håndtere udfordringer fra kontroversielle emner er dermed ikke anderledes end andre forandringsprocesser.

Lærerne handler afstemt

Den måske største gevinst ved at øge kapaciteten til at forebygge og håndtere udfordringer forbundet med undervisning i emner, der kan opleves kontroversielle, er ifølge lærerne i undersøgelsen oplevelsen af, at man handler afstemt. Det giver tryghed, og lærerne fortæller, at de er skarpere, fordi de ved, hvor skolen står. Skolelederne peger i praksis på forskellige greb.

Kompetence-
udvikling

Team-
samarbejde

Fælles-
arrangementer

Kompetenceudvikling

Det er et ledelsesansvar at sikre, at lærerne er klædt godt på til at løse opgaven, også i forhold til de kontroversielle emner. På flere skoler har lederne derfor sat fokus på kontroversielle emner, hvad de kan skabe af udfordringer, og hvordan man lykkes med dem.

På nogle skoler har man gennemført konkret kompetenceudvikling med fokus på konflikthåndtering, deeskalering og anvendelse af særlige dialogiske metoder i undervisningen, som kan bidrage til at undgå konflikter og en polariseret dialog.

Enkelte kommuner understøtter skolernes arbejde med konflikthåndtering på kommunalt plan. I én kommune har man uddannet alle medarbejdere i skoler og klubber i metoden Relationsdannende og genoprettende praksis (RGP), som er en systematisk tilgang til at styrke relationer i forbindelse med konflikter.

Det er også et ledelsesansvar at gå i dialog med de medarbejdere, som føler sig udfordret af at skulle undervise i kontroversielle emner. Der er lærere, som ikke føler sig trygge ved situationen. Og der kan være lærere, som synes, det er en unødigt indblanding i deres undervisning. Generelt har skolelederne stor opmærksomhed på, hvad der kan være en passende forstyrrelse, så de får alle med på en base af tryghed og med fokus på trivsel.

Teamsamarbejde og arbejdsfællesskab

Det er velkendt, at et velfungerende teamsamarbejde er vigtigt for læring og trivsel på skoler. Det gælder også i forhold til kontroversielle emner, hvor flere ledere understreger betydningen af, at lærerne indgår i arbejdsfællesskaber med kolleger (og med ledelsen), hvor man modtager sparring og feedback og sammen kan dele erfaringer med at håndtere kontroversielle emner.

Fællesarrangementer

Et oplagt greb, som de fleste skoleledere bruger aktivt, er at anvende morgenmøder og fællesarrangementer aktivt til at sætte fokus på specifikke emner. Det kan være potentielt kontroversielle emner som Israel-Palæstina-konflikten, køn, seksualitet eller negativ social kontrol, men det kan også være selve den demokratiske dialog og skolens arbejde med uenighedsfællesskaber.

Lederne fortæller, hvordan det er en let måde at igangsætte arbejdet med et emne, som lærerne derefter tager med tilbage i klasserne til videre drøftelse.

Ledelsen som sidste instans

Kontroversielle emner er følsomme. Det gælder også for de fleste lærere. Så selvom man forbereder sig godt og måske endda forbereder sin klasse på, at nu skal man arbejde med et kontroversielt emne, så kan man ikke vide, hvordan det udvikler sig. Som lærer har man brug for at vide, at ledelsen bakker op, hvis der opstår uforudsete udfordringer.

Selv et stærkt beredskab er ingen garanti

Selv på skoler med tydelige værdier, løbende kompetenceudvikling og velfungerende arbejdsfællesskaber kan kontroversielle emner udvikle sig konfliktfyldt.

Et solidt beredskab reducerer risikoen og styrker håndteringen, men fjerner ikke kompleksiteten eller de stærke følelser, som kan opstå.

Opbakning og tillid

Det er derfor vigtigt for lærerne at vide, at ledelsen stoler på, at man prøver at være neutral og saglig.

De kontroversielle emner er både komplekse og præget af stærke følelser, så der skal ikke meget til, før man kan blive misforstået i klassen. Det håndterer lærerne i langt de fleste situationer uden større problemer. Man trækker på sin faglighed, sit kendskab til klassen og sine gode relationer til eleverne. Som regel er det rigeligt til at rydde misforståelser af vejen.

Men der kan opstå situationer, hvor det ikke lykkes. Hvor der er brug for at få skoleledelsen med ind over.

Det kan være, hvis elevernes reaktioner rækker ud over de spilleregler, man har for dialog i klasserummet. Eller hvis der er elever, som ikke vil deltage i undervisningen, fordi indholdet strider imod deres personlige værdier og overbevisning.

Det kan også være, hvis eleverne eller deres forældre klager, fordi en lærer i sin undervisning insisterer på at få nuancer frem, som taler imod nogle elevers forståelse.

Det er polariseringens og det kontroversielles natur – og kommer fra kompleksiteten og de stærke følelser, som hurtigt kan vække mistillid og gøre dialogen svær.

I de tilfælde er det afgørende, at lærerne ved, ledelsen bakker op og medvirker til at forklare, at det er skolens opgave at undervise i de kontroversielle emner, uanset at det er følsomt for nogle elever. Og at ledelsen hjælper til at forklare, at man som lærer ikke er partisk, men arbejder for at vise eleverne forskellige perspektiver og nuancer.

Søg mere viden

Materialer om håndtering af Israel-Palæstina-konflikten, dialog og demokratisk dannelse

Rapport: *Skolernes gode erfaringer med håndtering af Israel-Palæstina-konflikten som et potentielt kontroversielt emne*

Realize (2026)

Inspirationsfolder: *Inspiration til lærernes arbejde med at fremme demokratisk dannelse og dialog*
Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme og Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2026)

Explainer-film: *Når verden rammer skolen og Når verden rammer skolen – den gode håndtering*
Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme og Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2026)

Viden og værktøjer – kontroversielle emner

Rapport: *Læreres erfaringer med undervisning i emner, der kan opleves som kontroversielle*,
VIVE (2025)

Dialogredskaber: *Hvordan taler man nemt om det svære? – Redskaber til dialog*,
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2019)

Podcast og hjemmeside om forebyggelse af polarisering

Podcast: *Inside Polarisation*

Podcasten er udarbejdet af Bart Brandsma og Wageningen University & Research og kan bruges til at blive klogere på polarisering i praksis.

Hjemmeside: *Inside Polarisation*

Hjemmesiden kan bruges til at få en grundlæggende forståelse af, hvordan polarisering opstår og kan håndteres.

**Center for Dokumentation
og Indsats mod Ekstremisme**

**STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET**